

ВІДГУК

опонента, доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри теорії фізичного виховання та рекреації Волинського національного університету імені Лесі Українки **БЄЛІКОВОЇ Наталії Олександрівни** про дисертацію **ЛУНКОВА Олексія Михайловича** «Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів», представлену на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Актуальність обраної теми дисертації та її зв'язок із відповідними планами галузей науки. Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена впливом сучасних соціальних, психологічних та освітніх викликів, що істотно трансформують професійну діяльність психологів і підвищують вимоги до їхньої особистісної стійкості, здатності до саморегуляції та збереження власного психофізичного здоров'я. В умовах тривалого воєнного стану, зростання психоемоційного навантаження, соціальної нестабільності та масових стресових переживань населення психолог виступає не лише як фахівець для допомоги іншим, а й як суб'єкт підвищеного професійного ризику, що актуалізує проблему формування здоров'язбережувальної компетентності вже на етапі його фахової підготовки.

Аналіз сучасної педагогічної теорії й освітньої практики засвідчує наявність суттєвої суперечності між суспільним запитом на психологів, здатних до ефективної професійної діяльності без шкоди для власного здоров'я, та реальним станом їх підготовки у закладах вищої освіти, де здоров'язбережувальні аспекти часто мають фрагментарний, несистемний характер або інтегруються опосередковано. Недостатня увага до формування ціннісного ставлення до власного здоров'я, навичок психогігієни, профілактики емоційного вигорання та саморегуляції знижує професійну готовність майбутніх психологів і підвищує ризику професійної дезадаптації.

Особливої ваги набуває той факт, що чинні освітні програми підготовки психологів здебільшого орієнтовані на формування фахових знань і практичних умінь щодо роботи з клієнтами, тоді як питання здоров'язбереження самого фахівця не розглядається як цілісна, структурована компетентність і не виступає окремим цільовим результатом підготовки. Це зумовлює необхідність науково обґрунтованого визначення змісту, структури та педагогічних умов формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів.

У цьому контексті особливо актуальним є пошук ефективних педагогічних механізмів, здатних забезпечити інтеграцію здоров'язбережувальних цінностей, знань і практичних дій у систему фахової підготовки психологів, а також розроблення цілісної моделі формування відповідної компетентності. Саме ці

завдання і визначили актуальність обраної теми дисертації, її наукову значущість та практичну спрямованість у контексті модернізації вищої освіти України.

Вагомість дослідження підкреслюються тим, що дисертація виконана відповідно до тематичного плану наукових досліджень Хмельницького національного університету «Психолого-педагогічна система становлення особистості фахівця» (ДР № 0114U005266), де роль автора полягала в обґрунтуванні педагогічних умов формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів у процесі фахової підготовки.

Тема роботи затверджена на засіданні вченої ради Хмельницького національного університету (протокол № 3 від 31.10.2024р.).

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації. Здійснений науковий пошук за темою дослідження дозволив здобувачеві вперше виокремити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів у процесі фахової підготовки, а також розробити модель формування означеної компетентності, що відображає цілісний, системний і поетапний характер досліджуваного процесу.

Важливим результатом наукового пошуку є уточнення змісту та структури здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів, у межах якої виокремлено мотиваційний, когнітивний і діяльнісний компоненти, що відображають ціннісне ставлення до здоров'я, рівень сформованості відповідних знань і готовність до реалізації здоров'язбережувальної професійної діяльності. На цій основі визначено та обґрунтовано критерії, показники й рівні сформованості досліджуваної компетентності, що дало змогу забезпечити цілісну діагностику її розвитку.

Заслугує на увагу авторський підхід до уточнення сутності поняття «здоров'язбережувальна компетентність майбутніх психологів», яке інтерпретовано як інтегративне особистісне утворення, що поєднує знання про здоров'я і здоровий спосіб життя, ціннісні орієнтації та мотиви здоров'язбережувальної спрямованості, а також уміння й навички, необхідні для збереження власного здоров'я та здійснення професійної діяльності без шкоди для психофізичного стану фахівця.

Варто відзначити, що подальшого розвитку набули теоретико-методичні положення щодо професійної підготовки майбутніх психологів у контексті здоров'язбереження, зокрема обґрунтовано доцільність інтеграції здоров'язбережувальних аспектів у зміст фахових освітніх компонентів, використання інтерактивних методів і технологій навчання, а також організації позанавчальної діяльності як засобу набуття особистого досвіду здоров'язбережувальної діяльності.

Оцінюючи **ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації** О. М. Лункова, ми дійшли висновку, що рівень їх наукового обґрунтування забезпечений логічно вибудованою концепцією дослідження, продуманою структурою роботи та коректним застосуванням комплексу взаємодоповнювальних методів наукового пізнання. У дослідженні виважено поєднано теоретичні (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення), емпіричні (спостереження, анкетування, тестування, експертне оцінювання), а також методи математичної статистики, що забезпечило достовірність, репрезентативність і наукову верифікованість отриманих результатів.

Дисертант демонструє високий рівень науково-методологічної культури та структурованість наукового мислення, розглядаючи процес формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів як цілісний, системний і динамічний педагогічний процес, спрямований на інтеграцію мотиваційно-ціннісних орієнтацій, фахових знань і практичних умінь, необхідних для збереження власного психофізичного здоров'я та здійснення професійної діяльності без шкоди для особистісного благополуччя. Такий підхід дозволив авторові органічно поєднати компетентнісний, особистісно-діяльнісний, аксіологічний і середовищний підходи в єдиній методологічній площині дослідження.

Безумовною науково-теоретичною новизною та практичним значенням вирізняються виокремлені й теоретично обґрунтовані педагогічні умови формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів, серед яких: забезпечення позитивної мотивації здобувачів вищої освіти до здоров'язбережувальної професійної діяльності; створення особистісно орієнтованого освітнього середовища, спрямованого на формування культури здоров'я; використання інтерактивних методів і технологій навчання; організація позанавчальної діяльності для набуття особистого досвіду здоров'язбереження. Науково обґрунтованим підґрунтям реалізації зазначених умов слугує авторська модель формування здоров'язбережувальної компетентності, що містить цільовий, теоретико-методологічний, змістово-процесуальний і діагностико-результативний блоки та забезпечує логічний зв'язок між метою, змістом, методами й результатами дослідження.

Особливої переконливості науковим положенням і висновкам дисертації надає ґрунтовно вибудована дослідно-експериментальна робота, реалізована з дотриманням класичної логіки педагогічного експерименту та чітким розмежуванням констатувального й формувального етапів. На констатувальному етапі здійснено комплексну діагностику вихідного стану сформованості здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів за всіма

визначеними критеріями, що дозволило виявити домінування середнього та низького рівнів і емпірично обґрунтувати необхідність цілеспрямованого педагогічного впливу.

Формувальний етап експерименту характеризується системним і послідовним упровадженням визначених педагогічних умов, які реалізовувалися у взаємозв'язку з оновленням змісту фахової підготовки, застосуванням інтерактивних методів і технологій навчання, організацією позанавчальної діяльності та створенням особистісно орієнтованого освітнього середовища. Такий підхід забезпечив не лише кількісні зміни показників, а й якісну позитивну динаміку розвитку мотиваційно-ціннісної сфери, рівня знань і практичних умінь майбутніх психологів у сфері здоров'язбереження.

Достовірність експериментальних результатів підтверджується порівняльним аналізом даних контрольних і експериментальних груп, що засвідчив статистично значущі відмінності на користь експериментальних груп після завершення формувального етапу. Застосування методів математичної статистики дозволило об'єктивно зафіксувати позитивну динаміку сформованості здоров'язбережувальної компетентності та мінімізувати вплив випадкових чинників на інтерпретацію результатів. Отримані експериментальні результати логічно корелюють із теоретичними положеннями дослідження та слугують переконливим емпіричним підтвердженням ефективності запропонованих педагогічних умов і розробленої моделі.

У сукупності зазначене вище дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки та практичні рекомендації, сформульовані в дисертації О. М. Лункова, є достатньо обґрунтованими, логічно виведеними з теоретичних узагальнень і експериментальних результатів та повністю відповідають поставленій меті й завданням дослідження.

Визначаючи **значення для науки й практики** одержаних автором результатів необхідно наголосити на тому, що розроблено й упроваджено навчально-методичне забезпечення для підготовки майбутніх психологів у контексті формування здоров'язбережувальної компетентності в межах вивчення освітніх компонентів: «Психологія здоров'я та психогігієна», «Психологія стресу», «Основи психотерапії», «Основи клінічної психології»; методичних рекомендацій до практичних робіт з дисципліни «Основи тренінгової роботи та коучинг».

Основні положення та результати дослідження стали підґрунтям для їх упровадження в освітню діяльність закладів вищої освіти, зокрема, Хмельницького національного університету, Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка і

Волинського національного університету імені Лесі Українки, що підтверджено відповідними довідками.

Вважаємо, що одержані результати дослідження можуть бути використані в освітньому процесі ЗВО для вдосконалення змістового, процесуального та навчально-методичного компонентів підготовки майбутніх психологів, а також окреслення траєкторії їхнього індивідуального професійного розвитку.

Структура та оцінка змісту дисертації. Структурно дисертаційна робота є обґрунтованою, логічно побудованою й адекватно відображає траєкторію руху проведеного дослідження. Не викликають заперечень основні структурні частини роботи: мета роботи відповідає методології дослідження, а поставлені завдання обумовили зміст і структуру дисертації, яка презентована вступом, трьома розділами і висновками до них, загальними висновками, списком літературних джерел (288 найменувань, із них – 11 іноземною мовою) та 18 додатками.

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми наукового пошуку, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, сформульовано гіпотезу та розкрито методи дослідження, його наукову новизну і практичне значення, подано відомості про впровадження та апробацію результатів дослідження, виділено особистий внесок здобувача, публікації автора, структуру й обсяг дисертації.

У *першому розділі* дисертації здійснено ґрунтовний аналіз стану опрацювання проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів у педагогічній теорії та визначено ступінь розв'язання означеного питання в сучасній освітній практиці закладів вищої освіти. Автором уточнено термінологічне поле дослідження, розкрито сутність базових понять та проаналізовано наукові підходи до проблеми здоров'язбереження в контексті професійної підготовки психологів. Обґрунтовано змістове наповнення структурних компонентів здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів (мотиваційного, когнітивного та діяльнісного), що відображають ціннісне ставлення до здоров'я, рівень сформованості відповідних знань і готовність до реалізації здоров'язбережувальної професійної діяльності. Визначено критерії та показники сформованості досліджуваної компетентності (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний, операційно-поведінковий), а також схарактеризовано рівні її сформованості (високий, середній, низький). Узагальнено результати аналізу вихідного стану сформованості здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів, що стало теоретико-методологічним підґрунтям для подальшої дослідно-експериментальної роботи.

У *другому розділі* дисертації обґрунтовано педагогічні умови формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів у процесі фахової підготовки, серед яких визначено: забезпечення позитивної мотивації здобувачів

вищої освіти до здійснення здоров'язбережувальної професійної діяльності на основі сформованих ціннісних орієнтацій; створення особистісно орієнтованого освітнього середовища, спрямованого на формування культури здоров'я; використання інтерактивних методів і технологій навчання, орієнтованих на формування знань про здоров'я та розуміння основних положень здоров'язбереження; організацію позанавчальної діяльності з метою набуття особистого досвіду здоров'язбережувальної діяльності. Автором розкрито змістове наповнення цільового, теоретико-методологічного, змістово-процесуального та діагностико-результативного блоків моделі формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів, що забезпечує логічний взаємозв'язок між метою, методологічними підходами, змістом, методами, формами організації освітнього процесу та очікуваними результатами дослідження.

У *третьому розділі* дисертації представлено організаційно-педагогічний і методичний супровід упровадження визначених педагогічних умов формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів у процесі фахової підготовки. Автором детально розкрито методику, етапи й організацію педагогічного експерименту, здійснено аналіз результатів констатувального та формувального етапів, що дало змогу простежити динаміку змін рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності за всіма визначеними критеріями. Окрему увагу приділено характеристиці навчально-методичного забезпечення, розробленого для реалізації педагогічних умов, що забезпечило цілісність, практичну спрямованість і результативність процесу формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів.

Результати наукового дослідження відображено у *загальних висновках*, які корелюють з висновками до розділів.

Аналіз змісту дисертації дає підстави для висновку про те, що поставлені у роботі завдання розв'язано, мету наукового пошуку загалом досягнуто.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях. Аналіз публікацій Лункова О. М. засвідчує їхню відповідність (кількісну та якісну) вимогам до оприлюднення результатів дисертації на здобуття ступеня доктора філософії і надають авторові право публічного захисту дисертації. Зокрема, серед загальної кількості робіт здобувача (10): 4 статті у наукових фахових виданнях України (категорія Б), 4 – у збірниках наукових праць і матеріалів конференцій, 1 стаття, що додатково відображає результати дослідження і 1 методичні рекомендації.

Достатнім є **рівень апробації результатів дослідження**, що підтверджується участю дисертанта у семи міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Основні результати дослідження обговорено на методичних

семінарах та засіданнях кафедр психології та педагогіки, іншомовної освіти і міжкультурної комунікації Хмельницького національного університету впродовж 2017-2023 рр.

Під час детального аналізу структури та змісту дисертації, а також наукових публікацій за результатами дослідження, ознак порушення академічної доброчесності не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу загалом, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та побажання, які мають дискусійний характер і не знижують загальної наукової цінності дослідження:

1. У тексті дисертації подекуди використовується застаріла або неуніфікована термінологія (зокрема «навчальний процес» замість «освітній процес», «навчальна дисципліна» замість «освітній компонент», «студент» замість «здобувач вищої освіти» тощо). Уніфікація термінологічного апарату відповідно до чинних нормативних документів у сфері вищої освіти сприяла б підвищенню наукової та нормативної коректності викладу.

2. У дисертації ґрунтовно проаналізовано вітчизняні наукові підходи до формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів, однак недостатньо представлено теоретичне узагальнення зарубіжного досвіду з означеної проблематики. Вважаємо, що положення зарубіжних теорій і практик формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів могли б доповнити та посилити теоретико-методологічне підґрунтя дослідження.

3. Фіксуємо термінологічну неузгодженість рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів. У дисертації визначено три рівні її сформованості: високий, середній і низький, натомість у таблицях 3.7 і 3.8 використано іншу тріаду («низький/достатній/середній»), де «високий» фактично зникає, а «достатній» з'являється. Для наукової коректності варто уніфікувати шкалу рівнів у всіх розділах/таблицях.

4. У дисертації зазначено, що до експертного оцінювання було залучено 8 експертів, однак у тексті не подано пояснення щодо критеріїв формування цього пулу експертів, зокрема, критеріїв їх відбору, професійних характеристик, підстав залучення та не конкретизовано спосіб забезпечення узгодженості експертних оцінок.

5. Практичне значення дисертації було б суттєво посилене за умови детальнішого опису механізмів впровадження визначених та експериментально перевірених педагогічних умов формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів в умовах інших закладів вищої освіти. Зокрема, доцільним видається конкретизувати можливості їх адаптації до різних освітніх програм підготовки психологів (бакалаврського та магістерського рівнів вищої освіти).

Вказані зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертації та здебільшого мають рекомендаційний характер.

Висновок. Дисертаційна робота О. М. Лункова на тему «Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів» є завершеним самостійним дослідженням, яке за ступенем наукової новизни, достовірністю наведених результатів, теоретичною і практичною цінністю, змістом, оформленням та обґрунтованістю висновків відповідає вимогам наказу МОН від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44), а її автор – Лунков Олексій Михайлович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Опонент:

Завідувач кафедри теорії фізичного
виховання та рекреації

Волинського національного
університету імені Лесі Українки,
доктор педагогічних наук, професор

Учений секретар

Наталія БЄЛКОВА

Лариса СЕМЕНЮК